

El reconeixement del saber i l'experiència per afavorir un envelliment satisfactori.

Molts són els debats que es fan, des de diferents disciplines (salut, economia, política...) i diferents punts de vista (economia, oci...), en relació a la generació d'entre 65-100 anys a partir del moment en que deixa la vida laboral "activa", perquè és un col·lectiu que creix estadísticament i, sobretot, perquè té una gran varietat de perfils, necessitats i interessos.

Un dels focus dels debats es centra en com canviar la manera de nominar-la perquè encara es parla de la "tercera edat" (Losada, 2004) i cal fer propostes de forma que sigui més adient, satisfactòria i acceptable la manera de referir-s'hi. Cal tenir present que el llenguatge té una influència molt clara en la manera com es veu el món i cal que respongui a la realitat per tal d'evitar que es perpetui aquesta imatge anacrònica (Guérin, 2007) plena d'estereotips i discriminacions forjades socialment de forma casi inconscient, conegudes com "edatisme" (Moreno 2010) que incideix, en l'autoimatge i la imatge col·lectiva.

Aquesta nova manera de veure aquesta generació ha de canviar la visió esbiaixada, més pròpia fa uns 50 anys, que no respon a la realitat actual amb la gran diversitat de perfils de les persones que viuen aquesta etapa més llarga, amb més qualitat de vida i amb unes necessitats diferenciades. També cal evitar les distorsions en la comunicació, en el tracte i la desvalorització i posar l'èmfasi en les capacitats i desitjos de manera que pugui ser més satisfactori per a la totalitat de la població (Gil Calvo, 2003). Així es podria evitar que l'edat fos el tercer factor de discriminació després del gènere i les minusvalideses. Lògicament les dones d'aquesta generació pateixen, com a mínim, dues d'aquestes formes discriminatòries fet que fa molt més difícil que puguin viure satisfactòriament aquesta etapa de la vida.

En aquest debat hi ha un altre tema: la consideració de ser un col·lectiu que vol mantenir la imatge idíl·lica "d'eterna joventut, capacitat i dissimular l'edat", i un grup consumidor d'oci, cultura i tecnologia. Pel fet de disposar de temps i poder adquisitiu desperta l'interès de diferents sectors econòmics. No és un tema menor però cal valorar que, precisament per la seva trajectòria professional i vital, cal que, amb aquesta revisió, s'incloguin altres interessos i oportunitats que han d'afavorir el canvi de percepció tant a nivell social com personal, evitant moltes de les repercussions i d'actituds que es donen.

Sols si el canvi de visió és més ampli es podrà evitar la pèrdua d'identitat que es dona en passar de ser una persona amb una qualificació professional a una persona jubilada: "Ja no ets.. ara ja t'has jubilat" perdent el reconeixement de la xarxa identitària de més llarg recorregut, després de la familiar (Paugman, 2011).

Quin sentit té aquesta pèrdua de la identitat que s'ha construït al llarg de la formació i professió en uns contextos on s'han construït moltes interaccions durant molts anys.?. És durant la vida professional que s'han establert vincles i que, presencialment o simbòlicament, continuen actuant como factor d'inclusió i com a marc on es pot rebre el reconeixement dels sabers i les experiències que donen identitat i on, de manera natural, han de mantenir-se (Comellas, 2015) i no desaparèixer a no ser que sigui per voluntat pròpia.

És en aquest context de pertinència on cal aprofitar el capital cultural d'una generació, cada vegada més formada i competent. Això és possible si es potencien les relacions entre generacions afavorint una major cohesió social el que repercutirà en el benestar de totes les persones si és un lloc satisfactori per participar en la construcció coneixement. El punt central, doncs, seria mantenir la identitat personal evitant la mirada discriminatòria o monolítica sols en clau d'edat cronològica i no d'experiència com es mostra a les enquestes, (Caradec, 2001; Guérin, 2012).

Hi ha ventall molt ampli d'oportunitats que no comporten desvaloritzar i, sobre tot, permeten fer visibles i aprofundir en els coneixements adquirits sense ignorar els propis interessos, inquietuds, desitjos i necessitats de salut, cultura, socialització. Aquesta valoració a més de donar satisfacció personal permet obrir altres oportunitats de les que, en aquests moments, suggereix la societat en relació a com ocupar el propi temps donant suport familiar, ser comodí de voluntariat o resoldre necessitats dels altres.

Cal fer visible les possibilitats de participar de manera que s'enforteixi la vinculació amb el món en espais de respecte, de reconeixement dels sabers, base de la pròpia identitat personal, amb oportunitats de participar en les xarxes del context. D'aquesta manera és possible construir la col·laboració amb les generacions intermitges i les generacions joves per oferir els coneixements i els sabers que s'han adquirit amb l'experiència al llarg de la vida professional i personal, en institucions o en la societat.

Aquesta implicació estimula la motivació, permet incrementar i millorar els propis coneixements, afavoreix l'activitat i incideix en el mandat social: "d'aprendre al llarg de la vida" i tenir un "envelliment actiu" no sols perquè es fan caminades o excursions sinó perquè hi ha lloc on anar i poder participar ampliar, actualitzar i enriquir el propi bagatge (Comellas, 2017).

Aquesta reflexió també incidirà en el canvi d'actituds i pràctiques de professionals que gestionen els diferents serveis que s'ofereixen a aquesta generació sense considerar l'heterogeneïtat personal, psicològica i física, social i cultural. Es podran evitar tractes discriminatoris que, amb un llenguatge que reforça la imatge d'indefensió, consoliden la idea de fragilitat i de col·lectiu infantilitzat, "al final de la vida som com infants", i repercuteix en l'autoimatge personal i col·lectiva veient-se més com sector consumidor de serveis o centres assistencials que com a persones amb oportunitats i ganes de tenir activitat en el món.

Amb una visió més apropiada es reconeixen les oportunitats que té aquesta generació per distribuir el seu temps, de forma satisfactòria (Moreno, 2010), sense missatges "d'obligat compliment" que donen lloc a sentiments de culpa si no es respon positivament perquè "és el que lògicament s'ha de fer" i poden condicionar les decisions personals. Sols amb així la societat donarà una resposta més apropiada a aquesta generació per aconseguir un envelliment satisfactori amb múltiples possibilitats, qualitat de vida i sobretot el reconeixement que mereix (Bayes, 2012). El col·lectiu sènior no és un comodí de les necessitats del seu entorn.

XEC3: Xarxa Experiència i Construcció Compartida de Coneixement) UAB-GRODE (<http://xec3.grode.org>)

Dra M. Jesús Comellas